

'dat slechts met moeite de toekomstige politiek mee zal kunnen maken en gedeeltelijk helemaal niet. . . Ik heb de indruk dat verschillende van deze mensen bekwame administrateurs zijn, maar dat zij niet het minste politieke inzicht hebben en dat is op dit ogenblik uiterst bedenkelijk.'¹

Voor van Mook had de geschetste constructie het voordeel dat in het civile ressort niemand hem bij het bepalen van de grote lijn voor de voeten liep. Het nadeel dat er in zijn directe omgeving te weinigen waren die hem juist ten aanzien van die grote lijn tegenspraken, besefte hij niet voldoende. Hij had autocratische neigingen – daaraan kon hij te veel toegeven. 'Over de persoon van Mook', zo schreef, pas in Indië aangekomen, de candidaat-Commissaris-Generaal Posthuma begin februari '47 aan minister Huysmans², 'heb ik mij nog geen voldoende oordeel kunnen vormen. Ik weet alleen dat hij iemand is die het woord 'samenwerken' nog nooit in zijn leven heeft leren verbuigen'³ – samenwerken dan met personen die anders over de zaken dachten, hetgeen zijnerzijds de bereidheid tot het sluiten van compromissen zou insluiten. Anders dan voor elke Nederlandse minister bestond daarvoor in Indië voor van Mook ook geen constitutionele noodzaak. Hij was de baas – dat in ruime mate autocratische karakter van het Nederlandse bewind in Indië kan natuurlijk niet losgemaakt worden van de strijdsituatie waarin het zich bevond.

'Ik ben blij', schreef eind september '47, toen van Mook ter bespreking van de opmars naar Djokja Nederland had bezocht, Elink Schuurman aan een ambtelijke relatie in Den Haag,⁴

'dat van M. dezer dagen terugkeert, want zonder een sterke man is deze Regering hulpeloos. Ik had voordien nooit besefst welk een eigenaardige staatkundige constructie Nedindreg⁵, althans nu, is. Dit is een volkomen autocratie, een verlicht despotisme of een ambtenarenstaat, al naarmate waar je het accent wilt doen vallen. De democratische beginselen worden wel door de individuen, doch

¹ *Het dagboek van Schermerhorn*, p. 55 (20 okt. 1946). ² Brief d.d. 1 febr. 1947: *NIB*, dl. VII, p. 308. ³ Blijkens deze brief meende Posthuma evenwel van van Mook nòg één ding te weten: 'Van Mook hoort', schreef hij ook, 'tot die figuren die men, om het plat uit te drukken, de stoel onder zijn g[at] moet wegschoppen voordat hij omvalt, en dan heb je nog de kans dat hij het grappe uithaalt van Grock' (de in die tijd befaamde Zwitserse clown) 'dat hij ook zonder stoel precies in dezelfde zittende houding blijft staan, alsof er niets gebeurd is' – een uitlating welke wij bij uitstek tekenend achten voor Posthuma's negatief oordeel over van Mook. ⁴ Brief, 20 sept. 1947, aan H.L. F. K. van Vredenburg: *NIB*, dl. XI, p. 136 e.v. ⁵ Dit was de in telegrammen gebruikelijke afkorting voor 'Nederlands-Indische regering'.